

NGA KORERO O RORE RAPATA.

I TE tanga i te whakaahua o Rore Rapata i te NAMA 30, i apititia atu e matou etahi kupu ruarua hei whakaatu i te nui i te pai o Rapata, a i tenei NAMA ka whakarapopotia nga korero katoa mo Rapata o tona whanautanga a tae mai ki tenei ra. Ko ia te tangata rongonui atu i te ao i enei ra, ko ia hoki tetahi o nga hoia tino nunui kua hapai i te hoari. I tino pai rawa ai te nui o Rapata, na te nui i runga i te whakapono, ko tenei hoki te take i tino arohatia ai ia e te tangata, a apopo, ina tae mai te wa e karangatia ai ia e te tino Tianara kia whakarere i tana hoari kia haere ki tona okiokinga, ko tona ingoa pai ko tona ingoa honore ka waiho e ia i muri nei hei oba tapu hei taonga whakacpacpa ma te Ingarihi ma te ao katoa.

Ko te tipuna o Rapata he miniti, ko tona papa he hoia, he tianara i mahi ki Inia, ki te whenua i whanau ai a Rapata i a Hepetema 30, 1832. Ko ona matua he Airihi, a he mea e whakamanamana ana te Airihi mo te puta mai o nga tianara nunui i to ratou iwi. I a ia e tamariki ana ka hoki mai ia ki Ingurangi kura ai; i tona putanga i nga whakamatautau-

ranga hoia ka haere ia ki Inia, he rewheteneti tuarua. I mahi ia i raro i tona papa i te tuatahi me tona pangia tonutia e te mate.

I te tau 1857 ka timata te whawhai nui ki Inia, i tahuri ai nga hoia maori, ara, nga Hipoi (Sepoys) ki te whawhai ki te Ingarihi. Kahore ano a Inia kia tau ki raro i te maru o te Kuini i taua wa; te mana nui i Inia no tetahi kamupene hokohoko. I rite taua kamupene ki tetahi kawanatanga, he ope hoia nui tana i ona robe katoa, te nuinga o nga hoia he maori. Te tino take o taua whawhai he panginga i nga kariri pu ki te hinu kau. Ko te kau he karache tino tapu ki Inia, na reira kore rawa atu ratou e whakaae kia pa te hinu kau ki o ratou ngutu ina ngau ratou i te pito o te kariri. I te mea kua ohio te iwi katahi ka kororerotia e nga tohunga kia tino mura rawa te riri. I te 11 o Mei he nui nga apiha me era atu pakeha i kohurutia; ka whakata-kaina he ope takiwa hei rere ki nga wahi e koi ana te riri, he nui ano nga hoia maori i roto i tenei ope. I tupatoria nga hoia maori, no te kitenga i etahi e tinihanga ana ka pahi ki te pu repo hei whakamataku i etahi. Ko Rewheteneti Rapata tetahi o nga apiha o tenei ope.

I enei ra ka riro i nga hauhou a Teri he pa nui he pa kaha; ko nga hoia me nga pakeha katoa i kohurutia, a i uru nga hoia maori ki taua kohuru. Ka mohiotia inaianei ko te kingi o Teri kei te whakakoikoi i tona iwi, i tona whai kia tu ko ia hei kingi nui mo Inia. I te mea ka huihui nga hauhou ki roto o Teri ka tohea e te Ingarihi kia horo taua pa. No te 10 o Mei i riro ai i te hauhou, no te 20 o Hepetema ka riro i te Ingarihi. Tata tonu a Rapata ka mate i te kokiritanga i Teri. I a ia e whawhai ana ka huri tona putea hiako kau i runga i tona tatua e mau ana ki muri i tona tuara. Na te tanga o te mata ki tana putea i te tuatahi i kore ai e tino kiao rawa te tapahanga a te mata i tona tuara.

I te horonga o Teri ka haere te ope ki te whakaoa i Koonopoa, he taone e karapotingia ana e te hauhou. Te nui o te ope e 750 hoia pakeha 1900 hoia maori. I Koonopoa e 500 wahine, tamariki, kaore i eke ki te 500 hoia. Ka roa e whawhai ana ka tinihangatia nga hoia e te rangatira o te hauhou, ka kii atu kia puta ki waho, e kore e patua. No te taenga ki te taha o te awa ka taiparatia, e wha ano nga morehu; ko nga wahine me nga tamariki i patua katoatia, ko nga tinana i whiua ki roto i te poka wai. I te taenga atu o te ope whakaoa ki Koonopoa e werawera tonu ana te toto; i te aurere ana te hoia ano he wahine.